

Луганщина
МОЯ

ПРИВІТНА, РІЗНОМАНІТНА, МОЯ.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії розвитку Луганської області на 2021–2027 роки

2020 р.
м. Сєвєродонецьк

ЗМІСТ	СТОР
1. Методологія проведення стратегічної екологічної оцінки	3
1.1. Нормативно-правова база проведення стратегічної екологічної оцінки в Україні	3
1.2. Етапи проведення стратегічної екологічної оцінки	3
2. Зміст та основні цілі Стратегії розвитку Луганської області на 2021–2027 роки	6
2.1. Стратегічне бачення Луганської області	6
2.2. Стратегічні, операційні цілі та завдання	6
2.3. Аналіз відповідності цілей Стратегії цілям державної екологічної політики	10
2.4. Цільовий аналіз Стратегії на відповідність цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення	13
3. Оцінка екологічної ситуації в Луганській області	16
3.1. Загальна екологічна ситуація	16
3.2. Поводження з відходами	21
3.3. Загрози від окупованих територій	24
3.4. Охорона здоров'я	25
4. SWOT-аналіз екологічної ситуації в Луганській області	26
5. Аналіз альтернативних сценаріїв екологічної ситуації в регіоні	27
6. Оцінка наслідків виконання Стратегії розвитку Луганської області на 2021–2027 роки на довкілля	28
7. Моніторинг наслідків для довкілля від виконання Стратегії розвитку Луганської області на 2021–2027 роки	33
8. Резюме	35

1. Методологія проведення стратегічної екологічної оцінки

1.1. Нормативно-правова база проведення стратегічної екологічної оцінки в Україні

Основними міжнародними правовими документами щодо стратегічної екологічної оцінки (далі – СЕО) є Протокол про СЕО до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (від 01.07.2015 №562-VIII), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Засади екологічної політики України визначені Законом України від 28.02.2019 № 2697 «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року». Безпосередньо проведення СЕО регламентується Законом України від 20.03.2018 № 2354 «Про стратегічну екологічну оцінку» та наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 «Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування».

1.2. Етапи проведення СЕО

1.2.1. Визначення обсягу СЕО.

Для визначення обсягу досліджень, методів екологічної оцінки, рівня деталізації інформації, що має бути включена до звіту про СЕО, Департаментом економічного розвитку, зовнішньоекономічної діяльності та туризму облдержадміністрації (далі – Департамент) розроблено заяву про визначення обсягу СЕО проекту Стратегії розвитку Луганської області на 2021–2027 роки (далі – Стратегія), яку 03.12.2019 оприлюднено на офіційній вебсторінці облдержадміністрації та оголошено її громадські обговорення в термін до 17.12.2019. Листом від 03.12.2019 № 22-09/02-2996 заяву направлено до Департаменту екології та природних ресурсів та Департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації. У встановлений термін пропозицій та зауважень від громадськості не надійшло. Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації надано інформацію щодо уточнення кількості та площі об'єктів та територій природно-заповідного фонду та описано методологію проведення процедури СЕО. Департаментом охорони здоров'я облдержадміністрації повідомлено про відсутність зауважень.

1.2.2. Складання звіту про СЕО.

Після закінчення громадських обговорень та отримання інформації від вищезазначених департаментів облдержадміністрації забезпечено складання звіту про СЕО, який містить інформацію про: зміст та цілі Стратегії, її зв'язок з іншими документами державного планування; характеристику та прогнозні зміни стану довкілля, у тому числі здоров'я населення; опис екологічних проблем регіону; опис наслідків для довкілля та заходи для зменшення негативних наслідків виконання Стратегії; аналіз альтернативних сценаріїв

стану екологічної ситуації; заходи моніторингу наслідків виконання Стратегії; інформацію щодо транскордонних наслідків; резюме.

1.2.3. Проведення громадського обговорення.

Звіт про СЕО оприлюднюється на вебсайті облдержадміністрації з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій громадськості протягом терміну громадських обговорень, що повинні тривати не менш ніж 30 днів з дня оприлюднення повідомлення.

Повідомлення про оприлюднення звіту про СЕО публікується не менше як в двох друкованих засобах масової інформації та розміщується на вебсайті облдержадміністрації та повинно містити інформацію:

- 1) повну назву документа державного планування, що пропонується, та стислий виклад його змісту;
- 2) орган, що прийматиме рішення про затвердження документа державного планування;
- 3) передбачувану процедуру громадського обговорення, у тому числі:
  - а) дату початку та строки здійснення процедури;
  - б) способи участі громадськості (надання письмових зауважень і пропозицій, громадські слухання тощо);
  - в) дату, час і місце проведення громадських слухань (у разі проведення);
  - г) орган, від якого можна отримати інформацію та адресу, за якою можна ознайомитися з проектом документа державного планування, звітом про СЕО та екологічною інформацією, у тому числі пов'язаною зі здоров'ям населення, що стосується документа державного планування;
  - г) орган, до якого подаються зауваження і пропозиції, його поштову та електронну адреси та строки подання зауважень і пропозицій;
  - д) місцезнаходження наявної екологічної інформації, у т.ч. пов'язаної зі здоров'ям населення, що стосується документа державного планування;
- 4) необхідність проведення транскордонних консультацій щодо проекту документа державного планування.

Громадськість у межах строку громадського обговорення має право подати в письмовій формі (у тому числі в електронному вигляді) зауваження і пропозиції до звіту про СЕО. Усі зауваження і пропозиції до зазначеного звіту, одержані протягом встановленого строку, підлягають обов'язковому розгляду, за результатами якого враховуються або мотивовано відхиляються. Пропозиції і зауваження, подані після встановленого строку, не розглядаються.

За результатами громадського обговорення готується довідка, до якої додаються протокол громадських слухань (у разі проведення) та письмові матеріали, отримані в результаті громадського обговорення.

1.2.4. Консультації з органами виконавчої влади у процесі СЕО.

Проект Стратегії, звіт про СЕО та повідомлення про оприлюднення цих документів подаються Департаментом (на паперових носіях та в електронному вигляді) до Міністерства енергетики та захисту довкілля України, Міністерства охорони здоров'я України, Департаменту екології та природних ресурсів та Департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації.

Зазначені органи після отримання проекту документа державного планування та звіту про СЕО протягом п'яти робочих днів розміщують повідомлення про оприлюднення проекту документа державного планування на своєму офіційному веб-сайті із зазначенням замовника та у строк, що не перевищує 30 днів з дня отримання, подають Департаменту в письмовій формі зауваження і пропозиції до проекту документа державного планування та звіту про СЕО. Усі зауваження і пропозиції зазначених органів, одержані протягом встановленого строку, підлягають обов'язковому розгляду Департаментом та врахуванню або вмотивованому відхиленню. За результатами консультацій готується довідка, в якій підсумовуються отримані зауваження і пропозиції та зазначається, яким чином вони враховані у документі державного планування та звіті про СЕО, а також обґрунтовується обрання саме цього документа державного планування у тому вигляді, в якому він запропонований до затвердження, серед інших виправданих альтернатив, представлених до розгляду. До довідки додаються письмові матеріали, отримані в результаті громадського обговорення.

1.2.5. Транскордонні консультації.

Транскордонні консультації держави походження проводяться у випадках, передбачених міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Якщо Міністерство охорони здоров'я України, Департамент екології та природних ресурсів та Департамент охорони здоров'я облдержадміністрації вважають, що виконання документа державного планування ймовірно матиме наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, зачепленої держави, вони невідкладно інформують про це Міністерство енергетики та захисту довкілля України, яке в свою чергу, якщо вважає, що виконання документа державного планування ймовірно матиме наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, зачепленої держави, або якщо зачеплена держава цього вимагає, подає зачепленій державі копію проекту документа державного планування разом із звітом про СЕО (або його частину, що не містить інформації, яка становить державну таємницю) та визначає строк, протягом якого зачеплена держава має повідомити про своє бажання (небажання) взяти участь у транскордонних консультаціях. Такий строк не може становити менш як 30 днів з дня інформування зачепленої держави. Про необхідність проведення транскордонних консультацій замовник повідомляється письмово. Документ державного планування не затверджується (не приймається) до завершення процедури транскордонних консультацій та врахування їх результатів.

1.2.6. Інформування.

Департамент протягом п'яти робочих днів з дня затвердження документа державного планування розміщує на своєму офіційному веб-сайті затверджений документ державного планування, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, довідки про консультації та про громадське обговорення і письмово повідомляє про це Міністерство енергетики та захисту довкілля України.

2. Зміст та основні цілі Стратегії розвитку Луганської області на 2021–2027 роки

Метою Стратегії є підвищення рівня життя кожного мешканця області в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні. Стаття 3 Конституції України встановлює «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Саме тому державна і регіональні політики в Україні мають спрямовуватись на людину, на задоволення її інтересів, створення умов для її повноцінного розвитку, безпечного та комфортного середовища для проживання.

Необхідність підготовки Стратегії викликана завершенням строку реалізації Стратегії розвитку Луганської області до 2020 року, а також наявністю нових викликів, які постали перед областю і Україною в цілому впродовж останніх років і які суттєво впливають на якість життя українців у містах та селах.

Стратегія підготовлена на основі детального аналізу викликів, тенденцій розвитку Луганської області за останні 5 років, виявлення проблем, які потребують особливої опіки з боку державних, регіональних та місцевих органів влади та визначення стратегічних та операційних цілей, реалізація яких дозволить досягнути поставленої мети - підвищення якості життя кожного мешканця Луганської області.

Стратегія враховує кращий європейський досвід та підходи до регіонального розвитку, закладені в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року.

Стратегія є головним планувальним документом для просторової реалізації секторальних стратегій розвитку, координації різних державної і регіональної політик, досягнення кращого ефекту використання державних, регіональних та місцевих ресурсів в територіальних громадах в інтересах людини, єдності держави та збереження ресурсів для прийдешніх поколінь.

2.1. Стратегічне бачення Луганської області

Луганщина – СВІТАНОК УКРАЇНИ, прикордонний регіон гідного рівня життя, ефективного управління та сталого розвитку. Безпечна, комфортна територія із динамічним розвитком високотехнологічних хімічних та агропромислових кластерів. Науково-дослідний центр розвитку із активним підприємництвом та гендерно-орієнтованою політикою. Територія вмотивованих творчих людей, ефективних партнерств та нових можливостей. Соціально-згуртована спільнота загальноукраїнської єдності з європейськими цінностями. Історичний та культурний центр поєднання індустріальних традицій та слобожанської родинної пам'яті!

2.2. Стратегічні, операційні цілі та завдання

Щоб досягнути бажаного Бачення на основі конкурентних переваг громади, Стратегією визначено чотири стратегічних напрями розвитку.

Стратегічна ціль 1. Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище.

Стратегічна ціль 2. Відновлення критичної інфраструктури регіону.

Стратегічна ціль 3. Ефективне управління, орієнтоване на людину.

Стратегічна ціль 4. Безпека, національна ідентичність та цілісний інформаційний простір.

Обрані стратегічні цілі будуть реалізовані через систему операційних цілей. Їх реалізація передбачає конкретизацію операційних цілей та завдань як для соціально-економічної системи регіону загалом, так і для окремих територій – районів та об'єднаних територіальних громад.

Структура стратегічних, операційних цілей та завдань Стратегії

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання
1. Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище	1.1. Розвиток інноваційних галузей економіки з високою доданою вартістю	1.1.1. Сприяти сталому розвитку галузей промисловості з високою доданою вартістю з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
		1.1.2. Підтримати розвиток регіональної інноваційної екосистеми
	1.2. Розвиток сільських територій на базі партнерств та кооперації	1.2.1. Сприяти підвищенню продуктивності та ефективності сільського господарства
		1.2.2. Сприяти підвищенню ефективності переробки сільськогосподарської продукції
	1.3. Системна підтримка бізнесу та його диверсифікація	1.3.1. Надавати підтримку для розвитку малого та середнього підприємництва (МСП) та сприяти самозайнятості населення з фокусом на підтримку жінок, молоді та представників вразливих груп
		1.3.2. Розвинути туристично-рекреаційну інфраструктуру та туристичні продукти з урахуванням вимог інклюзивності
		1.3.3. Сприяти реіндустріалізації та модернізації вугледобувної галузі регіону
		1.3.4. Наблизити систему підготовки кадрів у відповідність до потреб регіональної економіки з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
		1.3.5. Підвищити інвестиційну привабливість та сприяти міжнародній промоції регіону
	2. Відновлення критичної інфраструктури регіону	2.1. Відновлення інфраструктури: логістика, енергозабезпечення
2.1.2. Відновити транспортно-логістичну інфраструктуру та покращити транспортне сполучення з урахуванням вимог інклюзивності		

	2.2. Відновлення та розвиток регіональної системи надання послуг населенню	<p>2.2.1. Відновити та розбудувати систему надання спеціалізованої медичної допомоги з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності</p> <p>2.2.2. Покращити доступ до якісних соціальних послуг на території, прилеглий до зони розмежування з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності</p> <p>2.2.3. Відновити та розбудувати регіональну інфраструктуру для надання соціальних послуг з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності</p>
3. Ефективне управління, орієнтоване на людину	3.1. Ефективне управління, комунікації та партнерства	<p>3.1.1. Удосконалити управління регіональним розвитком з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності</p> <p>3.1.2. Сприяти розвитку демократичних інструментів в системі управління з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності</p> <p>3.1.3. Сприяти формуванню ефективної системи міжрегіонального партнерства</p>
	3.2. Сприяння розвитку інфраструктури надання послуг	<p>3.2.1. Відновити та розбудувати інфраструктуру інституцій обласного підпорядкування з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності</p> <p>3.2.2. Сприяти розвитку інфраструктури та надання послуг в громадах на засадах співфінансування з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності</p>
	3.3. Безпечне, енерго-, ресурсозберігаюче та енергоефективне середовище	3.3.1. Створити систему поводження з твердими побутовими відходами
		3.3.2. Сприяти раціональному використанню водних ресурсів та зменшенню забруднення природного середовища скидами стічних вод
		3.3.3. Створити системи спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища відповідно до вимог Директив ЄС
		3.3.4. Сприяти енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики
3.3.5 Сприяти охороні та розширенню мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення		
4. Безпека, національна ідентичність та цілісний	4.1. Безпечна територія	4.1.1. Створити безпечні умови для проживання та пересування територією області з урахуванням гендерно-орієнтованого підходу

інформаційний простір	4.2. Формування системи цінностей на засадах загальноукраїнської єдності та соціальної згуртованості	4.2.1. Активізувати інформаційні кампанії та сприяти протидії пропаганді російських телеканалів
		4.2.2. Сприяти формуванню активного громадянського суспільства з урахуванням гендерно-орієнтованого підходу
	4.3. Інформаційний простір регіону	4.3.1. Забезпечити покриття телерадіоканалами території області
		4.3.2. Сприяти розбудові «Єдиного цифрового простору» в регіоні

2.3. Аналіз відповідності цілей Стратегії цілям державної екологічної політики

Законом України від 28.02.2019 № 2697 «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» визначено перелік стратегічних цілей державної екологічної політики:

Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва.

Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України.

Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України.

Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення.

Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Аналіз відповідності цілей Стратегії стратегічним цілям державної екологічної політики, визначеним Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року, представлено в таблиці 1.

Таблиця 1. Аналіз відповідності цілей Стратегії стратегічним цілям державної екологічної політики

Стратегічні цілі державної екологічної політики	Стратегічні цілі Стратегії			
	Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище	Відновлення критичної інфраструктури регіону	Ефективне управління, орієнтоване на людину	Безпека, національна ідентичність та цілісний інформаційний простір
1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	+	+	++	0
2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	0	+	++	0
3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття	+	+	++	0

рішень щодо соціально-економічного розвитку України				
4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	0	+	++	+
5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління	0	0	++	+

Для оцінки відповідності цілей використовувалася наступна шкала:

- «++» – цілі Стратегії узгоджені зі стратегічними цілями державної екологічної політики;
- «+» – цілі Стратегії та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово узгоджуються, проте не узгоджені в Стратегії. Необхідно тісніше пов'язати цілі на наступних етапах планування та/або на рівні заходів;
- «0» – цілі Стратегії та стратегічні цілі державної екологічної політики нейтральні по відношенню одні до одних;

Стратегічна ціль 1 «Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище» передбачає підтримку розвитку регіональної й місцевої економіки шляхом ефективного використання наявного потенціалу та конкурентних переваг провідних підприємств області, формування сприятливого інвестиційного середовища, створення умов для активізації інноваційних процесів та модернізації реального сектору економіки, підвищення конкурентоспроможності регіону, у тому числі за рахунок реіндустріалізації та модернізації вугледобувної галузі регіону. Аналіз свідчить, що ця ціль Стратегії та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово узгоджуються. Разом з тим, потрібно пов'язати цілі на рівні заходів, зокрема у частині дотримання принципів сталого розвитку при використанні природно-ресурсного потенціалу регіону, адже в області у значних масштабах здійснюються добування природних ресурсів, промислова рубка лісу тощо.

Стратегічна ціль 2 «Відновлення критичної інфраструктури регіону» передбачає забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону та якісного життя людей шляхом відновлення та розбудови критичної інфраструктури регіону, у тому числі на прилеглих до зони конфлікту

територіях. В рамках виконання цілі очікується інтеграція регіональної енергосистеми в єдину державну, приєднання регіональної залізниці до залізничної системи України шляхом будівництва залізничної гілки, відновлення дорожньої інфраструктури, відновлення та розбудова системи надання спеціалізованої медичної допомоги та соціальних послуг через підтримку інфраструктури (дошкільні заклади, школи, медичні заклади I рівня, установи та заклади соціального обслуговування, заклади культури, спортивна інфраструктура, пошта тощо), модернізація системи централізованого водопостачання та водовідведення населених пунктів. Виконання завдань стратегічної цілі 2 передбачає вплив на екосистему через будівництво залізничної гілки, прокладання ліній електропередач та функціонування систем водозабору та водовідведення.

Стратегічна ціль 3 спрямована на підвищення якості життя людей шляхом забезпечення надання якісних і доступних публічних послуг мешканцям, зменшення забруднення природного середовища та ефективного управління регіональним розвитком із застосуванням демократичних інструментів управління та принципів кооперації. В рамках реалізації цієї цілі передбачено виконання основних заходів сфери охорони довкілля: будівництво об'єктів з поводження з твердими побутовими відходами, скорочення кількості відходів, їх збирання, перевезення, сортування, зберігання, оброблення, перероблення, утилізацію, видалення, знешкодження і захоронення, будівництво та модернізація системи централізованого водопостачання та водовідведення населених пунктів, очищення шахтних вод області, впровадження систем спостереження за станом довкілля та використання хімічних речовин в сільському господарстві, розвиток альтернативної енергетики, розширення територій природно-заповідного фонду. Зазначена ціль Стратегії максимально узгоджується із стратегічними цілями державної екологічної політики.

Стратегічна ціль 4 спрямована на забезпечення безпеки людей та формування загальноукраїнської єдності та соціальної згуртованості шляхом забезпечення безпечних умов проживання та пересування мешканців територією області, розбудови інформаційного простору регіону та активного громадянського суспільства. За масштабами розвитку техногенної сфери, насиченістю техногенно небезпечними підприємствами Луганська область посідає одне з перших місць в Україні, а за основними видами небезпеки по регіонах, з урахуванням щільності населення, вона входить до групи регіонів з критичним рівнем небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Також пріоритетним напрямком є сприяння організації гуманітарного розмінування на територіях та акваторіях регіону, у тому числі об'єктах природно-заповідного фонду. Зазначена ціль Стратегії частково узгоджується із стратегічними цілями державної екологічної політики.

2.4. Цільовий аналіз Стратегії на відповідність цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення

Результати аналізу цілей та завдань Стратегії на відповідність основним сферам охорони довкілля наведені в таблиці 2.

Таблиця 2. Аналіз відповідності цілей та завдань Стратегії основним сферам охорони довкілля

Сфера охорони довкілля	Стратегічна ціль	Оперативна ціль	Завдання
Управління відходами	1. Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище	1.3. Системна підтримка бізнесу та його диверсифікація	1.3.3. Сприяти реіндустріалізації та модернізації вугледобувної галузі регіону
	3. Ефективне управління, орієнтоване на людину	3.3. Безпечне, енерго-, ресурсозберігаюче та енергоефективне середовище	3.3.1. Створити систему поводження з твердими побутовими відходами
Атмосферне повітря	1. Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище	1.3. Системна підтримка бізнесу та його диверсифікація	1.3.3. Сприяти реіндустріалізації та модернізації вугледобувної галузі регіону
	3. Ефективне управління, орієнтоване на людину	3.3. Безпечне, енерго-, ресурсозберігаюче та енергоефективне середовище	3.3.3. Створити системи спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища відповідно до вимог Директив ЄС 3.3.4. Сприяти енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики
Водні ресурси	3. Ефективне управління, орієнтоване на людину	3.3. Безпечне, енерго-, ресурсозберігаюче та енергоефективне середовище	3.3.2. Сприяти раціональному використанню водних ресурсів та зменшенню забруднення природного середовища скидами стічних вод 3.3.3. Створити системи спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища відповідно до вимог Директив ЄС

	1. Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище	1.3. Системна підтримка бізнесу та його диверсифікація	1.3.3. Сприяти реіндустріалізації та модернізації вугледобувної галузі регіону
Об'єкти території природно-заповідного фонду та рекреаційного значення	1. Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище	1.3. Системна підтримка бізнесу та його диверсифікація	1.3.2. Розвинути туристично-рекреаційну інфраструктуру та туристичні продукти з урахуванням вимог інклюзивності
	2. Відновлення критичної інфраструктури регіону	2.1. Відновлення інфраструктури: логістика, енергозабезпечення	2.1.1. Забезпечити стале енергопостачання та підвищити рівень енергетичної безпеки
	3. Ефективне управління, орієнтоване на людину	3.3. Безпечне, енерго-, ресурсозберігаюче та енергоефективне середовище	3.3.5 Сприяти охороні та розширенню мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення
Здоров'я населення	2. Відновлення критичної інфраструктури регіону	2.2. Відновлення та розвиток регіональної системи надання послуг населенню	2.2.1. Відновити та розбудувати систему надання спеціалізованої медичної допомоги з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
			2.2.2. Покращити доступ до якісних соціальних послуг на території, прилеглий до зони розмежування з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
	3. Ефективне управління, орієнтоване на людину	3.2. Сприяння розвитку інфраструктури надання послуг	2.2.3. Відновити та розбудувати регіональну інфраструктуру для надання соціальних послуг з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності
3.2.1. Відновити та розбудувати інфраструктуру інституцій обласного підпорядкування з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності			
			3.2.2. Сприяння розвитку інфраструктури та надання послуг в громадах на засадах співфінансування з урахуванням принципів недискримінації та гендерної рівності

	4. Безпека, національна ідентичність та цілісний інформаційний простір	4.1. Безпечна територія	4.1.1. Створити безпечні умови для проживання та пересування територією області з урахуванням гендерно-орієнтованого підходу
--	--	-------------------------	--

3. Оцінка екологічної ситуації в Луганській області

3.1. Загальна екологічна ситуація

Луганська область є промислово розвиненим регіоном України. Висока урбанізація, багатогалузева промисловість створюють ряд екологічних проблем, які впливають на якість життя населення і умови господарювання. Донбас за 200 років своєї індустріальної історії принципово змінив екологічні параметри навколишнього середовища, це головні життєзабезпечуючі ресурси — приземна атмосфера, поверхнева вода, підземна вода, біосфера і надра. Тут було вилучено до 12 мільярдів метрів кубічних порід разом з вугіллям на площі до 20 тисяч квадратних кілометрів, приблизно 8 тисяч квадратних кілометрів, де зосереджено населення, з осіданням поверхні, з порушенням поверхневих об'єктів, річок, був порушений режим підземних вод. Приблизно на 5 % індустріальної території Донбасу формувалося до 40 % викидів — повітряних, водних, твердих відходів від загального об'єму по Україні. Техногенне навантаження на воду, повітря, надра було в 5-10 разів більше, ніж в середньому по території України.

У результаті проведення військових дій на території області більшість промислових підприємств-забруднювачів навколишнього природного середовища залишилися на тимчасово окупованій території. Підконтрольна Уряду України територія області є здебільшого сільськогосподарським регіоном.

Атмосферне повітря

На території Луганської області розташовані підприємства енергетичної, вугільної, хімічної промисловості. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря залежать від обсягів виробництва підприємств та використання у виробництві застарілого енергоємного обладнання та технологій, відсутність ефективних технологій уловлювання забруднюючих речовин. Вагомий вплив на стан атмосферного повітря має виконання природоохоронних заходів, оновлення зношеного устаткування, заміна застарілих технологій більш сучасними.

На території області, підконтрольній українській владі, найбільшими забруднювачами довкілля (в контексті найбільшого впливу на стан повітряного басейну) є: ПрАТ «Северодонецьке об'єднання АЗОТ», ТОВ «Науково-виробниче об'єднання «Северодонецький Склопластик», ПрАТ «ЛИНІК», ТДВ «Лисичанський желатиновий завод», ПАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат», а на лінії зіткнення з тимчасово непідконтрольною Уряду України територією Луганської області – ВП «Луганська ТЕС» ТОВ «ДТЕК Східенерго».

За видами економічної діяльності лідером по викидах забруднюючих речовин є постачання електроенергії.

Динаміка викидів в атмосферне повітря області наведена у таблиці 3.

Таблиця 3. Динаміка викидів в атмосферне повітря області

Рік	Викиди в атмосферне повітря, тис. т		Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , т	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	
	Всього	у тому числі			
		стаціонарними джерелами			пересувними джерелами
2014 ¹	244,5	197,8	46,7	7,4	88,7
2015 ¹	133,0	115,2	17,8	4,3	52,0
2016 ¹	155,5	155,5	*	5,8	70,7
2017 ¹	75,1	75,1	*	2,8	34,4
2018 ¹	46,7	46,7	*	1,7	21,6

* Розрахунки обсягів викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря від пересувних джерел не проводились.

¹ Без урахування частини тимчасово окупованої території у Луганській області

Порівняння показників викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у Луганській області з відповідними показниками вибраних областей України відображено в таблиці 4.

Таблиця 4. Порівняння показників викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у Луганській області з відповідними показниками вибраних областей України за 2017 рік.

Область	Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис. т
Донецька	784,8
Луганська	75,1
Миколаївська	14,2
Рівненська	9,6
Черкаська	48,3

Водокористування та водовідведення

Багато населених пунктів та районів області продовжують визначати постачання води як найбільш нагальну потребу. У 2018 році принаймні 27 % населення, яке проживає поблизу «лінії розмежування», відчували щоденні або щотижневі перебої з водопостачанням. Водночас, у зв'язку з відсутністю фінансування, передбаченого Планом гуманітарного реагування (ПГР) на 2018 рік, кількість осіб, які отримують воду з водовозів, знизилася з 12 % у 2017 році до 7 % у 2018 році. Більшість об'єктів інфраструктури водопостачання, включаючи трубопроводи, насоси та очисні споруди, знаходяться у критичному стані.

Системи водовідведення та водоочисні споруди, вік яких в деяких випадках може досягати 70 років, також працюють з перебоями, що може призводити до забруднення води. В межах 5 кілометрів від «лінії розмежування» приблизно 56 % людей використовують туалети, під'єднані до каналізаційної системи. При цьому 18 % використовують відстійники, а 32 % користуються вуличними вбиральнями, і для сільської місцевості цей показник становить 69 %.

Щорічно на гідрографічній мережі підконтрольної території області може формуватись поверхневих вод 868,21 млн куб. м в середній по водності рік. Луганська область у басейні Сіверського Донця є найбільш навантаженою територією. Забезпеченість місцевими водними ресурсами в області на 1 кв. км складає 47,94 тис. куб. м, в той час як по Україні – 86,8 тис. куб. м/рік.

Природний режим річок викривляється впливом господарської діяльності. На території області в річки попадає значна кількість шахтних вод (близько 52 млн куб. м в рік), що впливає на їх режим, особливо загострилася ситуація в період закриття шахт.

Джерелами водопостачання населення та галузей економіки в області є поверхневі води басейнів річок Сіверського Донця і Приазов'я та підземні води. Основним поверхневим джерелом прісної води на території області є р. Сіверський Донець з притоками, але потреби області в воді за рахунок місцевого стоку покриваються не повністю. На основі Інтегрального показника якості води поверхневі води у створах вздовж водотоку річки Сіверський Донець відносяться до III класу якості 4 категорії «задовільні, слабо забруднені», а у гирлах приток Верхня Біленька і Нижня Біленька – до III класу якості 5 категорії «посередні, помірно забруднені».

Підземні води у структурі водоспоживання складають 54 %. Техногенна навантаженість територій, на яких поширені підземні води, здійснює виключно негативний вплив на їх якість: витоки з водопровідних і каналізаційних мереж, фільтруючі вигрібні ями, інфільтрація забруднених вод з промислових майданчиків промпідприємств тощо призводить до погіршення якості води, що міститься у водоносних горизонтах. Найбільші осередки забруднення підземних вод в Луганській області розташовані в районі підприємств Лисичано-Рубіжанського виробничого регіону та м. Щастя.

За даними державного обліку водокористування за формою № 2ТП-водгосп (річна) водокористування в Луганській області у 2018 році здійснювали 173 водокористувача, у тому числі по галузях економіки: промисловість – 56 (32 % від загальної кількості водокористувачів), сільське господарство – 61 (35 %), комунальне господарство – 30 (17 %), інші галузі – 26 (16 %).

Всього на території Луганської області розташовано 4 водозабори, які здійснюють забір поверхневої води для потреб питного водопостачання населення (у т. ч. 1 резервний), з яких на території підконтрольній Україні розташовано 2 питних водозабори (у т. ч. 1 резервний) КП «Попаснянський районний водоканал».

Стан водного середовища

Зі зворотними водами до поверхневих водних об'єктів басейну р. Сіверський Донець на території Луганської області за даними державного обліку водокористування у 2018 році було скинуто 7,8 тис. т забруднюючих речовин, із них галузями економіки: промисловість – 4,26 тис. т (55 %) та комунальне господарство – 3,54 тис. т (45 %).

Згідно з даними Луганського обласного лабораторного центру МОЗ України з дослідження питної води із водопроводів централізованого господарсько-питного водопостачання на санітарно-хімічні показники не відповідають вимогам санітарних правил 35,7 % проб води. Питання водопостачання питною водою особливо актуально для сільських населених пунктів. Відсоток відхилень води за санітарно-хімічними показниками становить 76,1 %, що на 40,4 % перевищує значення середньообласного показника.

Динаміка водокористування за 2015-2017 роки наведена у таблиці 5.

Таблиця 5. Динаміка водокористування за 2015-2017 роки

№	Показники	Одиниця виміру	Роки		
			2015	2016	2017
1.	Забрано води з природних джерел, усього	млн м ³	132,8	145,1	79,11
	у т. ч.: поверхневої	млн м ³	31,4	44,04	36,55
	підземної	млн м ³	101,4	101,1	42,56
2.	Використання свіжої води, усього	млн м ³	56,7	69,29	50,56
	у т. ч. на потреби: господарсько-питні	млн м ³	14,17	13,98	13,76
	виробничі	млн м ³	38,99	51,40	35,56
	сільськогосподарські	млн м ³	0,858	0,747	-
	зрошення	млн м ³	0,047	-	0,031
	рибогосподарські	млн м ³	-	2,906	0,402
3.	Втрачено води при транспортуванні	млн м ³	12,76	14,09	13,83
	% до забраної води		10,4	10,2	5,7
4.	Скинуто зворотних вод, усього	млн м ³	83,09	83,70	42,23
	у т. ч.: у накопичувачі	млн м ³	0,985	0,392	0,003
	на поля фільтрації	млн м ³	0,704	0,752	0,592
	у поверхневі водні об'єкти	млн м ³	82,11	82,68	41,50
	не віднесених до водних об'єктів	млн м ³	-	-	-
5.	Скинуто зворотних вод, усього	млн м ³	82,11	82,68	41,50
	з них: нормативно-очищених, усього	млн м ³	2,198	3,343	1,883
	у т. ч.: на спорудах біологічного очищення	млн м ³	0,027	0,034	0,034
	на спорудах фізико-хімічного очищення	млн м ³	-	-	-
	на спорудах механічного очищення	млн м ³	2,171	3,309	1,849

№	Показники	Одиниця виміру	Роки		
			2015	2016	2017
	нормативно (умовно) чистих без очищення	млн м ³	7,699	8,057	6,47
	забруднених, усього	млн м ³	72,21	19,14	18,46
	у т. ч.: недостатньо очищених	млн м ³	70,65	17,67	17,01
	без очищення	млн м ³	1,559	1,474	1,451

Основними причинами значних об'ємів забрудненої води, що скидається у водні об'єкти, є недостатні потужності і технічна зношеність багатьох очисних споруд, скидання в мережі міської каналізації виробничих стічних вод з великим вмістом нафтопродуктів, важких металів тощо.

Земельні ресурси екологічної мережі

Відповідно до Закону України «Про екологічну мережу України» складовими елементами екомережі є землі неінтенсивного сільськогосподарського використання, землі водного, лісового, природно-заповідного фонду. За категоріями земель каркасом екологічної мережі в області є саме землі лісового фонду, сіножаті та пасовища.

В таблиці 6 наведена інформація щодо земельних угідь області – складових національної екомережі за 2018 рік.

Таблиця 6. Інформація щодо земельних угідь області – складових національної екомережі за 2018 рік

Види основних земельних угідь на території, яка контролюється українською владою	Площа, тис. га
Землі природно-заповідного фонду	75,5
Ліси та інші лісовкриті землі	253
Сіножаті та пасовища	398
Землі оздоровчого призначення	0,2
Землі рекреаційного призначення	0,7
Води (території вкриті поверхневими водами)	22

Основним критерієм оцінки екологічного стану сільськогосподарських угідь є рівень родючості ґрунтів, як основа функціонування цієї категорії земель. Тривале використання земель для сільськогосподарських потреб без належних агротехнічних заходів призвело до фізико-хімічної деградації ґрунтів, у т. ч. зниження вмісту гумусу та агрохімічних показників.

Лісовий фонд

Ліс, як найпотужніше рослинне угруповання, позитивно впливає на клімат, ґрунти, умови формування поверхневого стоку, збільшення врожаю сільськогосподарських культур. Площа земель лісового фонду, наданих в постійне користування підприємствам, які підпорядковані Луганському обласному управлінню лісового і мисливського господарства, на підконтрольній державі території, на 01.01.2018 становить 238120,3 га, у тому числі

165487,565 га – вкритих лісовою рослинністю (з них лісові культури – 93717,547 га).

Щороку в лісах області виникають пожежі, які знищують сотні гектарів хвойних насаджень, завдають значні збитки державі, погіршуючи складну екологічну ситуацію регіону. Відтворення лісів після пожеж в умовах сухого степу та клімату, що не сприяє зростанню лісів, проводиться дуже складно, зі значними затратами трудових і матеріальних ресурсів.

Природно-заповідний фонд

На території, яка контролюється українською владою, розташовано 139 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення загальною площею 75494,6263 га, в тому числі 11 територій та об'єктів загальнодержавного значення площею 13454,2164 га та 128 територій та об'єктів місцевого значення площею 62040,4099 га. На даний час завдяки роботі урядових та неурядових природоохоронних структур напрацьований значний матеріал та проведені відповідні дослідження оцінки природного потенціалу та земельних ресурсів адміністративних районів Луганської області, що дозволяє формувати структурну модель екологічної мережі цих районів. У 2016 році в області проведені роботи зі збільшення складових елементів національної екологічної мережі шляхом збільшення території створення 5 нових природно-заповідних територій загальною площею 366,36 га.

3.2. Поводження з відходами

На сьогоднішній день однією з основних причин погіршення екологічної ситуації в Луганській області є відходи, які призводять до значного забруднення навколишнього природного середовища та створюють реальну загрозу екологічній безпеці та здоров'ю населення.

За попередніми даними Головного управління статистики у Луганській області, протягом 2018 року на підконтрольній частині території Луганської області було утворено 557,5 тис. т відходів, що на 13,4 % менше, ніж у 2017 році, у тому числі відходів I класу небезпеки – 0,077 тис. т (на 44,9 % менше), II класу небезпеки – 0,25 тис. т (на 4,3 % більше), III класу небезпеки – 6,4 тис. т (на 5,7 % більше), IV класу небезпеки – 550,82 тис. т (на 13,6 % менше). На кінець 2018 року у спеціально відведених місцях чи об'єктах накопичено 64,8 млн т відходів.

Промислові відходи

Ще з часів СРСР на території Луганської області було зосереджено значну кількість великих підприємств найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості: вуглевидобувної, хімічної, нафтохімічної, теплової енергетики та інших. Всі вони використовували ресурсо- та енергоємні технології, котрі характеризуються великою кількістю відходів. При цьому екологічним наслідкам діяльності приділялась мінімальна увага, що на сьогоднішній день призвело до значного забруднення навколишнього природного середовища та створило реальну загрозу екологічній безпеці мешканців.

На сьогоднішній день найбільшими утворювачами відходів на підконтрольній владі частині області є ВП «Луганська ТЕС» ТОВ «ДТЕК СХІДЕНЕРГО», ПАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат», ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Зоря», шахти ПАТ «Лисичанськвугілля» та ДП «Первомайськвугілля».

Найбільша кількість відходів накопичилася в області від діяльності підприємств вугледобувної промисловості. Тільки на підконтрольній Уряду України території області розташовані 44 породні відвали, які займають площу понад 900 га. Загальний обсяг накопичених в них відходів складає понад 38 млн. м³ і продовжує щорічно зростати. При цьому породні відвали, особливо ті, що палають, є джерелами пилу і різноманітних токсичних сполук.

Найбільш еколого-небезпечним об'єктом Луганської області є полігон видалення промислових відходів, розташований на землях Вовчоярівської сільської ради Попаснянського району. Починаючи з 60-х років ХХ сторіччя сюди видалялися відходи таких великих підприємств хімічної промисловості, як ПрАТ «Севєродонецьке об'єднання Азот», ТОВ «Рубіжанський краситель», ТОВ «НВП «Зоря» та ТОВ «НВО «Севєродонецький Склопластик».

Номенклатура видалених на Вовчоярівському (Фугарівському) полігоні відходів налічує сотні видів. При цьому значна їх частина відноситься до I-III класів безпеки, а полігон мінімально захищає довкілля від негативного впливу відходів.

На сьогоднішній день частина полігону, що належала ТОВ «НВО «Севєродонецький Склопластик», закрита та рекультивована, однак ПрАТ «Севєродонецьке об'єднання Азот», ТОВ «Рубіжанський Краситель», ТОВ «НВП «Зоря» продовжують експлуатацію полігону.

Станом на 01.01.2019 на Фугарівському полігоні накопичено:

- ПрАТ «Севєродонецьке об'єднання Азот» - 161050,638 т відходів I-IV класів безпеки;
- ТОВ «Рубіжанський краситель» - 143486,820 т відходів II-IV класів безпеки;
- ТОВ «НВП «Зоря» - 69343,731 т відходів III-IV класів безпеки.

Тверді побутові відходи

На сьогодні в області склалася критична ситуація, пов'язана з поводженням з твердими побутовими відходами (далі - ТПВ), які не переробляються, а лише захороняються на легальних і нелегальних звалищах, що призводить до техногенного навантаження на землю та поглиблення екологічної і гуманітарної кризи в регіоні. Великі обсяги побутових відходів вже розміщено у місцях видалення відходів, і їхня кількість продовжує зростати.

Поводження з ТПВ у області складається переважно із системи збору відходів від населення, вивезення та захоронення на полігонах та звалищах. У той же час, у регіоні відсутні сміттесортувальні та сміттепереробні заводи, комплекси, не забезпечено широке впровадження роздільного збору ТПВ, що не сприяє поліпшенню екологічної ситуації у районах розташування полігонів та звалищ ТПВ. Щороку в області накопичується понад 620 тис. м³ ТПВ.

Централізованою системою збору і вивозу відходів охоплено близько 72 % населення області. Відсутня така система переважно у сільській місцевості, де органам місцевого самоврядування важко забезпечити захоронення відходів через відсутність полігонів ТПВ.

Відповідно до наказу Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 19.09.2006 № 308 затверджена щорічна форма звітності «Звіт про поводження з твердими побутовими відходами». Згідно звіту за 2018 рік на території області, підконтрольній українській владі зібрано – 620456,09 м³ (143279,51 т) ТПВ. За звітний рік захоронено на полігонах 623216,34 м³ (145842,34 т) ТПВ.

За отриманою від райдержадміністрацій інформацією, на теперішній час на території області, що контролюється державою, нараховується лише 12 полігонів (звалищ) для видалення ТПВ, які пройшли паспортизацію. Однак реально існує більше 20 лише офіційних полігонів (звалищ) для видалення ТПВ, які займають сумарну площу більше 100 га. Ці полігони (звалища) ТПВ експлуатуються, в основному, з 60-70х років минулого сторіччя, у зв'язку з чим на них відсутня проектна документація. Більшість з них не відповідають екологічним та санітарним нормам, перш за все, через недотримання технології їх розміщення, а саме: не здійснюється ущільнення та пересипання інертним шаром, не забезпечуються заходи зі збору та знешкодженню фільтрату, не організовано відведення зливових стоків, не ведеться контроль за впливом на навколишнє природне середовище. Деякі полігони працюють в режимі перевантаження.

Іншою проблемою є наявність та постійне збільшення кількості несанкціонованих звалищ. Причини, що призводять до їх появи, різні: відсутність офіційних полігонів, відсутність централізованого збору та вивозу ТПВ, відсутність контейнерів для збирання сміття та інші. Але стихійні звалища потребують майже постійного виділення коштів з місцевих бюджетів для їх ліквідації. Подолати цю проблему можливо за рахунок охоплення максимальної частки населення області централізованим збиранням ТПВ та оновлення технічної бази відповідних підприємств.

Порівняння показників щодо поводження з відходами у Луганській області з відповідними показниками вибраних областей України відображено в таблиці 7.

Таблиця 7. Порівняння показників щодо поводження з відходами у Луганській області з відповідними показниками вибраних областей України за 2017 рік

Регіон	Частка відходів, видалених у спеціально відведені місця чи об'єкти або спалених (без отримання енергії), у загальному обсязі утворених відходів		Частка населених пунктів, у яких впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів, у загальній кількості населених пунктів регіону	
	%	місце	%	місце
Донецька	69,5	19	1,5	16

<i>Луганська</i>	<i>88,3</i>	<i>22</i>	<i>1,3</i>	<i>17</i>
Миколаївська	85,1	21	1,9	12-13
Рівненська	38,9	10	3,8	8
Черкаська	21,1	5	0,9	22

Непридатні або заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин (пестициди та отрутохімікати)

Гострою природоохоронною проблемою, що потребує вирішення, залишається наявність пестицидів та отрутохімікатів, непридатних чи заборонених до застосування. На 01.01.2019 в області нараховується 36,5 т непридатних хімічних засобів захисту рослин у чотирьох місцях розміщення на території Попаснянського (2 од.), Біловодського (1 од.) та Міловського (1 од.) районів. При цьому одне з місць розміщення у Попаснянському районі, де зберігається 0,2 т пестицидів невизначеного складу, знаходиться у незадовільному стані, що загрожує забрудненням навколишнього природного середовища стійкими небезпечними сполуками.

Знищення таких відходів залишається складною проблемою, оскільки на території України відсутні ефективні технології знищення чи переробки пестицидів та тари від них. Одним із запропонованих способів локалізації негативного впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення є їх збереження в герметичних контейнерах. Даний спосіб було запроваджено в Біловодському районі, що забезпечує екологічно безпечно довгострокове збереження пестицидів й отрутохімікатів до 50 і більше років.

3.3. Загрози від окупованих територій

Збройна агресія Росії на Донбасі істотно погіршила ситуацію у вітчизняній вугільній промисловості. Причому на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей вугільна галузь, по суті, опинилася у катастрофічному стані. Сьогодні на тимчасово окупованих територіях Луганської області масово проводиться закриття шахт. Однак якщо при закритті шахт в Україні дотримувались багатьох параметрів, то зараз це відбувається безсистемно, без будь-яких проєктів і екологічних оцінок можливого впливу на природне середовище.

Є проблема з шахтним метаном, який при затопленні виробок буде підніматися до поверхні, а це реальна загроза вибухів. Крім газу, шахтні води виносять до поверхні ще і сіль, що призводить до засолення підземних водних горизонтів та ґрунту. Вже зараз вода в колодязях поруч із закритими шахтами стала непридатною для пиття, а замість сільськогосподарських полів через два-три роки почнуть утворюватися солончакові пустелі і болота.

Хоча за час незалежності України фінансування природоохоронних заходів здійснювалось за залишковим принципом, однак за станом на 2013 р. капітальні інвестиції і витрати на охорону і раціональне використання природних ресурсів в Луганській області становили близько 2 млрд грн на рік з державного бюджету. Чимало коштів також вкладали власники промислових підприємств. Зараз на

тимчасово окупованій території Луганської області не проводяться екологічні заходи. За найоптимістичнішими підрахунками, через п'ять років настане неминуча катастрофа.

3.4. Охорона здоров'я

Зростання викидів токсичних речовин у навколишнє середовище позначається в першу чергу на здоров'ї населення. Серед зазначених у таблиці 8 причин смерті хвороби кровообігу складають 73% у 2017 році. Чоловіки в середньому в 6 разів частіше помирають від туберкульозу. У динаміці з 2014 року по 2017 рік спостерігається тенденція до зменшення гендерного розриву серед померлих від хвороб, зумовлених ВІЛ. Значну питому вагу померлих складають померлі від злоякісних новоутворень.

Таблиця 8. Розподіл випадків смерті за статтю та основними причинами смерті (станом на 01.01.2018 р., за даними Державної служби статистики України)

Показник	2014		2015		2016		2017	
	жінк и	чоловік и	жінк и	чоловік и	жінк и	чоловік и	жінк и	чоловік и
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього померлих від усіх причин	11665	11095	7402	7066	6994	7103	7189	7125
у тому числі від:								
деяких інфекцій та паразитарних	66	272	38	141	41	139	42	129
з них від туберкульозу	17	93	5	57	14	54	16	62
хвороби, зумовленої вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ)	26	55	17	25	12	32	17	22
новоутворень	1236	1329	705	925	694	946	768	943
хвороб системи кровообігу	8910	6319	5788	4376	5328	4270	5387	4312
хвороб органів дихання	146	449	115	323	102	307	78	286
хвороб органів травлення	441	813	230	474	225	425	229	452
природжених вад розвитку, деформації хромосомних аномалій	22	31	10	13	11	11	14	17

4. SWOT-аналіз екологічної ситуації в Луганській області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Значні можливості партнерської взаємодії бізнесу та влади для покращення екологічного стану в області. ▪ Значна концентрація науково-дослідних установ та підприємств. ▪ Наявність об'єктів та територій природно-заповідного фонду. ▪ Наявність значних площ лісових насаджень. ▪ Фінансування завдань Стратегії з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища. ▪ Зниження рівня впливу на ґрунти та поверхневі водні об'єкти області за рахунок будівництва нових та реконструкції існуючих очисних споруд та каналізаційних колекторів. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Складний екологічний стан області. ▪ Забруднення повітряного басейну. ▪ Забруднення малих та великих річок. ▪ Значна кількість накопичених промислових відходів. ▪ Відсутність стаціонарних постів екологічного контролю транспортних засобів. ▪ Низький рівень озеленення великих міст і середніх населених пунктів області. ▪ Зношеність обладнання, старі та недосконалі технології очистки стічних вод. ▪ Відсутність системи роздільного збору та переробки твердих побутових відходів. ▪ Посилення антропогенного навантаження на територію області, виділення територій під промислові розробки без урахування питань екології. ▪ Низький рівень інформованості населення області про стан навколишнього середовища. ▪ Відсутність належного громадського контролю за охороною довкілля
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Фінансування заходів Стратегії з державного, місцевих бюджетів, за рахунок інвестицій та міжнародної технічної допомоги. ▪ Підвищення якості елементів довкілля. ▪ Формування екологічної свідомості населення області та активності широкого кола громадськості щодо регіональної екологічної ситуації та місцевих проблем. ▪ Використання альтернативних джерел енергії 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Порушення вимог природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання. ▪ Збільшення цін на природоохоронне устаткування та обладнання. ▪ Подальше розміщення екологічно небезпечних виробництв. ▪ Несприятливі погодні умови та природні явища. ▪ Високий рівень захворюваності, у т. ч. алергічні захворювання. ▪ Ризик техногенних аварій.

5. Аналіз альтернативних сценаріїв екологічної ситуації в регіоні

Сценарний підхід є ефективним інструментом стратегічного планування, оскільки дозволяє з єдиних позицій вирішувати завдання багатоваріантності розвитку екологічної ситуації.

Сценарій розвитку є описом послідовності подій від теперішнього до майбутнього стану екологічної ситуації регіону, що ґрунтується на припущеннях.

Необхідною умовою успішності планування, крім об'єктивного аналізу стану довкілля в регіоні, є найбільш вірогідні прогнози, побудовані на статистично зафіксованих тенденціях і кількісних показниках. Опрацьовується кілька варіантів сценаріїв розвитку: базовий, оптимістичний та песимістичний. Альтернативні базовому сценарію необхідні для подальшого перегляду, корекції (за потреби) цілей та завдань регіональної стратегії та стратегічного бачення.

Оптимістичний сценарій розвитку екологічної ситуації в області передбачає використання можливостей та сильних сторін за умови нейтралізації загроз та слабких сторін, визначених у SWOT-аналізі. А саме, покращення екологічного стану та здоров'я населення можливе при збільшенні сум та розширенні джерел фінансування природоохоронних заходів, використання альтернативних джерел енергії, будівництві та модернізації об'єктів природоохоронної інфраструктури.

Песимістичний сценарій заснований на припущенні, що зовнішні та внутрішні загрози, слабкі сторони, визначені у SWOT-аналізі, здійснюють суттєвий вплив, послаблюючи дію сильних сторін та можливостей, що погіршує існуючу ситуацію в регіоні, незважаючи на заходи з реалізації завдань Стратегії. Основними загрозами та слабкими сторонами є порушення суб'єктами господарювання природоохоронного законодавства, збільшення вартості природоохоронного обладнання, подальше розміщення екологічно небезпечних виробництва, ризик техногенних аварій, складний екологічний стан області, значна кількість накопичених відходів, зношеність обладнання та недосконалість технологій очистки стічних вод та інше.

Ситуативний сценарій «Збереження status quo» передбачає збереження поточного стану довкілля, сильні сторони та можливості регіону зможуть зменшити їх вплив або нейтралізувати вплив загроз та ризиків.

Аналіз та оцінка соціально-економічної, демографічної, екологічної ситуації в регіоні з урахуванням проведення Операції об'єднаних сил на території області дає змогу припустити, що найбільш реальним розвитком подій на найближчі роки є сценарій «Збереження status quo». Передбачається запобігання погіршенню та утримання темпів поступового покращення стану довкілля та здоров'я населення. Досягнення цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення Луганської області в реальному вимірі має спиратися на використання сильних сторін регіону, максимальне використання зовнішніх можливостей, врахування слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз.

6. Оцінка наслідків виконання Стратегії розвитку Луганської області на 2021–2027 роки на довкілля

На підставі оцінювання ймовірних впливів на компоненти довкілля (атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, ґрунти, кліматичні фактори та рівні шумового, теплового, вібраційного забруднення та здоров'я населення) сукупний вплив від реалізації Стратегії розвитку Луганської області на 2021–2027 роки є несуттєвим та екологічно допустимим. Оцінювання проводиться у даному випадку у часовій перспективі та у порівнянні з нульовою альтернативою. Використовується якісна характеристика у зв'язку з відсутністю у відкритому доступі достатніх масивів даних. Виконання Стратегії та реалізація її цілей та завдань, які на виконання екологічних цілей передбачають модернізацію вугледобувної галузі, покращення енергопостачання та розвиток альтернативної енергетики, створення системи поводження з твердими побутовими відходами, раціональне використання водних ресурсів, зменшення забруднення навколишнього середовища стічними водами, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, охорони та розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду на довгостроковий період (7 років), буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів. Реалізація Стратегії не буде мати негативний вплив на рівень забруднення довкілля та буде сприяти його зменшенню, що є важливим індикатором регіонального розвитку. Короткостроковий та середньостроковий періоди не розглядаються, оскільки термін реалізації Стратегії складає 7 років. У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки як зазначалося вище буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Таблиця 8. Оцінка ймовірного впливу Стратегії на довкілля відповідно до контрольного переліку.

№ з/п	Чи може реалізація Стратегії спричинити	Негативний вплив			Пом'якшення стану
		так	ймовірно	ні	
Повітря					
1	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?			•	+
2	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?			•	
3	Погіршення якості атмосферного повітря?			•	+
4	Появу джерел неприємних запахів?			•	

5	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			•	
Водні ресурси					
6	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?			•	
7	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			•	+
8	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			•	
9	Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			•	
10	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			•	+
11	Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			•	
12	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			•	
13	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			•	
14	Зміни напрямку або швидкості потоків підземних вод?			•	
15	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			•	
16	Забруднення підземних водоносних горизонтів?			•	
Відходи					
17	Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?			•	+

18	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?			•	+
19	Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			•	+
20	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			•	+
21	Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси					
22	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			•	
23	Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			•	
27	Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад?			•	
Біорізноманіття та рекреаційні зони					
28	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	
29	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	+
30	Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?		•		

31	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
32	Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	+
33	Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	+
34	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	
Населення та інфраструктура					
35	Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	+
36	Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?		•		
37	Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків?		•		
38	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?	•			
39	Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	
40	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	
Екологічне управління та моніторинг					
41	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42	Погіршення екологічного моніторингу?			•	
43	Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	

44	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	
Інше					
45	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?			•	
46	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
47	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	+
48	Суттєве порушення якості природного середовища?			•	
49	Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50	Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

Транскордонні наслідки реалізації Стратегії відсутні, оскільки її реалізація не матиме наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, сусідніх держав.

7. Моніторинг наслідків для довкілля від виконання Стратегії розвитку Луганської області на період 2021–2027 років

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Стратегії. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, необхідно відстежувати під час реалізації Стратегії, зокрема для виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення. Результати моніторингу мають бути доведені до природоохоронних органів та органів охорони здоров'я та громадськості.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію Стратегії;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що Стратегія виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Організація моніторингу вимагає визначення того, хто повинен здійснювати моніторинг, хто повинен забезпечувати доступ до результатів, що має бути предметом моніторингу, яка інформація повинна оприлюднюватися (безпосередні дані вимірювань або результати їх аналізу), де слід здійснювати моніторинг, з якою періодичністю і протягом якого часу, коли слід оприлюднити результати, які методи моніторингу та поширення інформації слід використовувати.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО. Для організації моніторингу у Стратегії пропонується створити Комітет з управління впровадженням Стратегії. До складу Комітету мають входити представники облдержадміністрації, громадськості і бізнесу. Моніторинг базується на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів) за кожним зі стратегічних напрямів та аналізі досягнення запланованих результатів. Система індикаторів виконання Стратегії включає економічні та екологічні показники:

Стратегічна ціль 1. Економічне зростання регіону: конкурентоспроможність, смарт-спеціалізація, сприятливе бізнес-середовище:

- Кількість впроваджених нових технологічних процесів, у т. ч. маловідходних та ресурсощадних.
- Кількість виробників органічних видів продукції.
- Кількість туристів.
- Кількість представників мікро-, малого та середнього бізнесу у сфері туризму та креативних індустрій у регіоні.

- Кількість та одноразова місткість підприємств готельного господарства.
- Кількість санаторіїв та закладів відпочинку та їхня місткість.

Стратегічна ціль 2. Відновлення критичної інфраструктури регіону:

- Витрати палива на обсяг електроенергії, виробленої на ТЕС.
- Реконструкція «Северодонецька ТЕЦ».
- Протяжність збудованих та модернізованих мереж централізованого водопостачання та водовідведення населених пунктів, у тому числі 30-ти кілометрової зони вздовж лінії розмежування.
- Кількість збудованих та модернізованих свердловини питної води, у тому числі 30-ти кілометрової зони вздовж лінії розмежування.
- Кількість збудованих та модернізованих каналізаційних колекторів, у тому числі 30-ти кілометрової зони вздовж лінії розмежування.
- Кількість збудованих та модернізованих насосних станцій, у тому числі 30-ти кілометрової зони вздовж лінії розмежування.
- Кількість збудованих та модернізованих очисних споруд, у тому числі 30-ти кілометрової зони вздовж лінії розмежування.

Стратегічна ціль 3. Ефективне управління, орієнтоване на людину:

- Будівництво центрального об'єкту поводження з ТПВ.
- Відсоток охоплення населення області послугою з вивезення ТПВ.
- Кількість введених в експлуатацію сміттесортувальних/сміттєпереробних станцій/комплексів.
- Кількість ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ.
- Протяжність збудованих/реконструйованих магістральних та розподільчих водоводів.
- Питомі витрати при виробництві тепла котельнями.
- Частка втрат в електромережах.
- Частка втрат у тепломережах.
- Частка місцевих альтернативних видів палива в місцевих паливно-енергетичних балансах.
- Кількість об'єктів на території області з використанням альтернативної енергетики.
- Кількість термомодернізованих будівель.
- Кількість житлових будівель, обладнаних засобами обліку теплової енергії.
- Кількість ЕСКО договорів.
- Викиди CO₂ до рівня 1990 року.
- Площа земель природно-заповідного фонду.
- Лісистість території.

8. Резюме

Звіт про СЕО проекту Стратегії розвитку Луганської області на період 2021–2027 років складено з урахуванням вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затвердженими наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296.

Цілі та завдання Стратегії відповідають стратегічним цілям державної екологічної політики, визначеним Законом України від 28.02.2019 № 2697 «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року».

Реалізація цілей та завдань Стратегії з великою мірою ймовірності не призведе до виникнення нових негативних впливів на довкілля, у т. ч. на здоров'я населення.

В. о. директора Департаменту
економічного розвитку,
зовнішньоекономічної діяльності
та туризму облдержадміністрації

Єгор СКИРТАЧ